

Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Vår referanse
2022/10-21

Dato
20.11.2024

Referat fra nemndsmøtet 15. og 16. oktober 2024

1 INNLEDNING

(1) Den 15. og 16. oktober 2024 hadde Ombudsnemnda samling i Oslo. Samlingen bestod i møter med forsvarsministeren, forsvarssjefen, Forsvarets hovedverneombud, Forsvarets bedriftshelsetjeneste og Forsvarets sentrale varslingsenhet. I tillegg hadde nemnda interne møter, bl.a. om aktivitetsplanen for 2025 (unntatt offentlighet).

2 MØTET MED FORSVARSMINISTEREN

- (2) Forsvarsministeren fortalte Ombudsnemnda at det hadde vært fortløpende kontakt med Stortinget under arbeidet med den nye langtidsplanen for forsvarssektoren, «forsvarsløftet». Forsvarsløftet er en omforent politisk ambisjon. Det skal avgis årlig melding til Stortinget om gjennomføringen av forsvarsløftet.
- (3) Forsvarsministeren understreket for Ombudsnemnda at forsvarssektoren først og fremst må få utstyret og ressursene som Forsvaret allerede har, til å virke godt. Videre mener forsvarsministeren det er viktig å fortsette med prosesser som forbedrer og effektiviserer Forsvaret, nå som det stilles så store summer av fellesskapets midler til rådighet.
- (4) At det er et investeringsbehov hva gjelder personellrelatert EBA og personellmangel, som Ombudsnemnda tidligere har rapportert om, er forsvarsministeren godt kjent med. Forsvarsministeren mener at det ikke er ett tiltak, men en bredde av tiltak, som må til for å sørge for et tilstrekkelig personell-løft i Forsvaret.

- Forsvarsministeren er opptatt av at Forsvaret klarer å beholde personellet sitt lenger og å rekruttere personell som tidligere har jobbet i Forsvaret:
 - Forsvarsministeren mener Forsvaret er avhengig av kvarter som holder en tilstrekkelig god standard, for å beholde personellet.
 - Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at Sjøforsvaret nå dobler bemanningen på alle kystgående fartøy, at Luftforsvaret øker bruken av simulator og at Hæren gjennom lagførerskolen på Rena søker å minske

«funksjonelt fravær» i sine avdelinger, for å lette arbeidsbelastningen på personellet.

- Forsvarsministeren mener at pensjonsspørsmålet er en problemstilling som må løses. Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at det er lagt et løp for å se på hvordan en større del av inntekten til Forsvarets personell kan gjøres pensjonsgivende. Spørsmålet om pensjon knyttet til særaldersgrense ligger til vurdering hos Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
- (5) Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at årets forsvarsbudsjett innebærer en økning på 15,5 milliarder kroner, og at vedlikehold av Forsvarets materiell blir løftet med 1 milliard kroner i budsjettet for 2025.
- (6) Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at forsvarssjefen er gitt i oppdrag å lage en gjennomføringsplan for «forsvarsløftet», som skal ferdigstilles i løpet av 2024. I gjennomføringsplanen vil det ligge en investeringsplan.
- (7) Forsvarsministeren informerte Ombudsnemnda om at han mottar ulike tilbakemeldinger om hvorvidt utdanningen i Forsvaret er lagt opp på en fornuftig måte. Forsvarsministeren tror ikke det ligger an til store endringer i hvordan utdanning er organisert i Forsvaret. Større reformer på utdanningsfeltet er ikke omhandlet i den nye langtidsplanen.
- (8) På spørsmål fra Ombudsnemnda om det foreligger planer for å utnytte reservister i større grad enn i dag, fortalte forsvarsministeren at det arbeides med en ny godtgjøringsmodell for reservister, som vil bli iverksatt i 2025. Forsvarsministeren informerte nemnda om at det i den nye langtidsplanen er forutsatt at Forsvaret skal gjøre større nytte av reservister i styrkestrukturen enn i dag. Med virkning fra 1. januar 2024 er det foretatt endringer i forsvarsloven som åpner for utvidet verneplikt samt tjenesteplikt for personer som ikke har verneplikt. Hva gjelder personell som ikke er styrkedisponert, fortalte forsvarsministeren at disse ikke har en rolle i Forsvarets styrkestruktur, men at Heimevernet vil få et ansvar for å koordinere frivillig innsats i tilfelle krise og krig.

3 MØTET MED FORSVARSSJEFEN

- (9) Forsvarssjefen informerte Ombudsnemnda om at Russland har tynt med landbaserte styrker i nærheten av grensen. Samtidig er store deler av den russiske økonomien rettet inn mot å øke militær produksjon. Forsvarssjefen mener at støtten til Ukraina kan være den største militære operasjonen som Norge noen gang har stått i. Forsvarssjefen fortalte nemnda at det er viktig å huske at det for Ukraina er naturlig å ha et ønske om å ta hele landet tilbake fra russisk herredømme. Et avgjørende spørsmål er hvilket tidsperspektiv man da snakker om, og hvilken vilje Vesten har til å støtte Ukraina i dette.

- (10) Forsvarssjefen arbeider med gjennomføringsplanen for «forsvarsløftet», som er en helhetlig plan for hele forsvarssektoren. Etatssjefen i forsvarssektoren møtes én gang i måneden for å drøfte arbeidet med gjennomføringsplanen.
- Gjennomføringsplanen inneholder en investeringsplan for materiell, IKT, eiendom og personell. En utfordring for investeringsplanen er at prisen på utstyr og kompetanse øker langt over det kan man forvente ved normal inflasjon. Dette er allerede skjedd. Forsvarssjefen understreket for Ombudsnemnda at det er viktig med forskning på utviklingen underveis, slik at man kan gjøre nødvendige tilpasninger i investeringsplanen.
 - Forsvarssjefen fortalte nemnda at Stortinget har hevet terskelen for hvilke investeringer i forsvarsløftet som skal godkjennes av Stortinget på forhånd. Forsvarssjefen ønsker at så mye som mulig av gjennomføringen av forsvarsløftet, vedtas av Stortinget. Han mener dette vil gi en bedre helhet i gjennomføringen. Forsvarssjefen opplever pålegget om årlig rapport til Stortinget som en stor motivasjon.
 - Forsvarssjefen informerte Ombudsnemnda om at også hensyn til miljø- og klima, mangfold, likestilling og kultur spiller inn i gjennomføringsplanen for forsvarsløftet.
 - Forsvarssjefen mener at Forsvaret først, de neste to årene, må lukke kjente avvik.
- (11) Forsvarssjefen fortalte Ombudsnemnda at det er krevende å kommunisere effektivisering og modernisering, som fremdeles er nødvendig, samtidig som han skal formidle «forsvarsløftet».
- (12) Forsvarssjefen opplever «pensjonssaken» som den største verkebyllen for personellet i Forsvaret. Forsvarssjefen fortalte at saken er ute av Forsvarets hender for lenge siden. Når det gjelder spørsmålet om særaldersgrense for Forsvarets personell, synes forsvarssjefen at ordningen i Nederland virker fornuftig: I Nederland følger Forsvarets personell pensjonstaket i samfunnet for øvrig, minus fem år. Forsvarssjefen mener at spørsmålet om pensjon for Forsvarets personell må løses politisk, ikke i rettssystemet, og at løsningen må være helhetlig, ikke stykkevis og delt.
- (13) Forsvarssjefen informerte Ombudsnemnda om en utvikling i Forsvarsstaben og i Forsvarets interne prosesser som han oppfatter som positiv. For det første skal horisontal samhandling avvikles, noe forsvarssjefen mener er på høy tid. For det andre er det nylig tilsatt direktører for HR, økonomi og IKT, som har spennende bakgrunn og kompetanse fra sivil sektor. Forsvarssjefen mener disse ansettelsene vil tjene til å finne muligheter og potensial i Forsvaret.
- (14) På spørsmål fra Ombudsnemnda om hvordan forsvarssjefen ser for seg å gjøre nytte av reservister, forteller forsvarssjefen at personellkabelen er krevende. Forsvaret

produserer flere soldater i dag enn det er plass til i styrkestrukturen. Forsvarssjefen skulle gjerne gjort seg nytte av reservister, men disse krever utstyr og en viss infrastruktur rundt seg, som Forsvaret ikke kan oppfylle i dag.

- (15) På spørsmål fra Ombudsnemnda om forsvarssjefens syn på HR-reformen, fortalte forsvarssjefen at han mener HR-reformen er riktig, og at den etter hans syn har støtt på utfordringer som i større grad er kulturelle enn organisatoriske. Forsvarssjefen mener at personellet vil oppleve reformen som mer positiv når den nye ordningen har fått gå seg til. Forsvarssjefen mener at HR-reformen tjener tilnærmingen om at det er ett Forsvar: Forsvarssjefen har forståelse for at lokale løsninger kan være bra for den enkelte avdeling, men for Forsvaret som helhet er det ikke bra. For øvrig understreker forsvarssjefen at ingen mistet jobben på grunn av HR-reformen; årsverkene som ble fjernet, var ikke besatt.
- (16) På spørsmål fra Ombudsnemnda om hvilke tanker forsvarssjefen gjør seg om utdanningsreformen, fortalte forsvarssjefen at utdanningsreformen var noe som Forsvaret ikke ønsket seg. Videre fortalte forsvarssjefen at det nå er han, og ikke Forsvarsdepartementet, som er ansvarlige for utdanning og kompetanse i Forsvaret. Forsvarssjefen ser ikke for seg å gå imot utdanningsreformen, men å videreutvikle den. Det gjelder spesielt for utdanningen av befal, slik at man for eksempel har gjort det i Hæren i kraft av lagførerskolen.

4 MØTET MED FORSVARETS HOVEDVERNEOMBUD OG FORSVARETS BEDRIFTSELSETJENESTE

- (17) Overlege Gunnar Skipenes og vara hovedverneombud Siw Overland ga Ombudsnemnda en brief knyttet til tema selvmord i Forsvaret. Deres hensikt er å finne ut hvordan Forsvaret kan gjøre arbeid på dette tema som er meningsfylt og intensjonelt. Forsvaret jobber i dag mye med selvmordsproblematikk og har lave selvmordstall. Når slike hendelser skjer, slår det tydelig ut på statistikken.
- (18) Skipenes og Overland fortalte at hvordan man undersøker, analyserer og lærer av selvmordshendelser ikke er godt nok systematisert i dag. De mener man spesielt bør se på de mest sårbare gruppene, som er førstegangstjenestegjørende og kadetter. Disse to gruppene er blitt mer og mer like etter utdanningsreformen når det gjelder alder, bosituasjon, vilkår og tidligere militær erfaring. Skipenes og Overland fortalte at dette er en sammensatt problemstilling som handler om blant annet rammer, ressurser, alder og kompetanse. I dag skal OPS-kurs, «Oppmerksom på selvmordsfare», gjennomføres for samtlige kadetter på Forsvarets høgskole og for soldater inne til førstegangstjeneste.
- (19) Ombudsnemnda mener det er viktig at man ikke sentraliserer en slik omsorgsbehandling for unge. Forsvarets 24/7-ansvar må forsterkes. Nemnda er positive til at Forsvarsstaben skal starte et arbeid på dette, og vil bidra til å sette fokus på problematikken i tiden fremover. Overland opplyste om at det foreslås å slå sammen *Råd for*

selvmordsforebyggende arbeid i Forsvaret og Forsvarets rusmiddelutvalg til ett utvalg, som skal se på psykisk helse i sin helhet.

5 MØTET MED FORSVARETS SENTRALE VARSLINGSENHET (FSVE)

- (20) FSVE orienterte Ombudsnemnda om erfaringene de har gjort seg med den nye ordningen siden oppstarten 1. mai i år. Fra FSVE stilte leder, avdelingsdirektør Mona Berget, og nestleder, oberst Joar Holen Sveen.
- (21) FSVE skal sørge for en helhetlig behandling av varslings saker i Forsvaret. En vesentlig forskjell fra den gamle ordningen der varslings sakene lå til Forsvarssjefens internrevisjon, er at FSE er gitt fagmyndighet for behandling av varslings saker i Forsvaret.
- (22) FSVE er gitt ti stillingshjempler, som leder har håp om vil være fullt bemannet innen 1. januar 2025.
- (23) FSVE er i gang med å utarbeide en revidert prosedyrebeskrivelse for behandling av varslings saker, med mål om å ferdigstille arbeidet innen 1. januar 2025.
- (24) FSVE informerte Ombudsnemnda om at det i januar 2024 ble innført en digital løsning for at Forsvaret skal ha et felles saksbehandlingsverktøy for varslings saker. Dette ligger i «FIF» (Forsvarets integrerte forvaltningssystem). Denne løsningen vil sikre en felles tilnærming til hvordan varslings saker behandles. Arbeidet med å videreutvikle denne løsningen fortsetter i samarbeid med fagmiljøet i Forsvaret.
- (25) Ombudsnemnda ønsker nye møter med FSVE for å bli orientert om forutsetningene for FSVEs arbeid og viktige utviklingstrekk.

6 INTERNT, ADMINISTRASJON (UNNTATT OFFENTLIGHET)
